

Analysis on Cognitive Structures of Preservice Visual Arts Teachers Regarding Aesthetics Through Word Association Test *

Hatice Kübra ÖZALP**

Received date: 01.05.2020

Accepted date: 10.08.2020

Abstract

This study aims to determine the cognitive structures of preservice visual arts teachers regarding the concepts of aesthetics, value, experience, pleasure, appreciation and judgment through the word association test. It is a survey model designed among descriptive research models. Sixty-eight teachers candidate consist of a study group in the 3rd and 4th years in the Department of Art Education at a higher education institution. Data were collected using an independent Word Association Test (WAT). The key concepts of "aesthetics", "pleasure", "value", "experience", "appreciation," and "judgment" are submitted to the participants within the Word Association Test. At the end of each key concept, the relevant sentence section is included in order to understand more clearly what the concept means. Data are analyzed through the descriptive analysis method. A frequency table is formed based on the results of the analysis. Diagrams were drawn using the breakpoint technique according to the frequency table. It is concluded that there are misconceptions regarding the meanings of experience, value and judgment according to the tables, related statements and concept networks. The aesthetics is observed to be related with the concepts of pleasure and appreciation. No relationship has been observed between the value and judgment or judgment and appreciation.

Keywords: Aesthetics, aesthetic pleasure, aesthetic experience, word association test.

* This study was presented as a paper at the II. International Art Education Research Symposium organized by Ankara University and Turkish Education Research Association on 06-14 December 2018.

** Fine Art Education Department, Necmettin Erbakan University, Konya, Turkey; hkozalp@erbakan.edu.tr

Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Estetik Alanına İlişkin Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi ile İncelenmesi*

Hatice Kübra ÖZALP**

Geliş tarihi: 01.05.2020

Kabul tarihi: 10.08.2020

Öz

Bu araştırmada sanat eğitimi alan görsel sanatlar öğretmen adaylarının estetik, değer, deneyim, haz, beğeni, yargı kavramlarına yönelik bilişsel yapılarını kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma, betimsel araştırma türlerinden genel tarama modeli ile desenlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu bir yükseköğretim kurumunun Resim-iş Eğitimi Anabilim Dalı 3. ve 4. sınıfında öğrenim gören 68 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Veriler bağımsız kelime ilişkilendirme testi (KİT) kullanılarak toplanmış; katılımcılara “estetik”, “haz”, “değer”, “deneyim”, “beğeni” ve “yargı” anahtar kavramları kelime ilişkilendirme testi ile sunulmuştur. Her anahtar kavramın sonunda kavramın ne anlama geldiğinin daha açık anlaşılması amacıyla ilgili cümle bölümüne yer verilmiştir. Araştırmanın verileri betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda frekans tablosu oluşturulmuştur. Frekans tablosuna göre kesme noktası tekniği kullanılarak kavram ağları çizilmiştir. Elde edilen tablolar, ilgili cümleler ve kavram ağlarına göre deneyim, değer ve yargı kavramları anlamlarında kavram yanlışlarının olduğu anlaşılmıştır. Estetik anahtar kavramı haz ve beğeni anahtar kavramlarıyla ilişkili görülmektedir. Değer ile yargı; yargı ile beğeni anahtar kavramları arasında herhangi bir ilişki kurulmadığı gözlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Estetik, estetik haz, estetik deneyim, kelime ilişkilendirme testi.

*Bu araştırma, 06-14 Aralık 2018 tarihinde Ankara Üniversitesi ve Türk Eğitim Araştırmaları Birliği tarafından düzenlenen II. Uluslararası Sanat Eğitimi Araştırmaları (II. International Art Education Research) Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuştur.

** Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya, Türkiye, hkozalp@erbakan.edu.tr

1. Giriş

Duygusal ve bilişsel süreçler sanat eserinin anlaşılması, yorumlanması, sanat eserinin değerinin bilinmesi ve sanatın algılanmasında önemlidir. Estetik, değer, deneyim, haz, beğeni, yargı oluşumları birbirine bağlı olan kavramlardır. “Sanat” ve “estetik” terimleri genellikle birbirinin yerine kullanılır. Felsefe dalı olarak estetiğin hem sanatın hem de estetik deneyimin kavramsal ve teorik temelleriyle ilgili olduğu düşünüldüğünde bu ilişki doğal görünmektedir (Levinson, 2003; Akt: Leder ve Nadal, 2014:445). Estetik, sanatı anlamaya ilgili bir kavramdır. Sanatı anlamak algısal bir olay olduğu için estetiği oluşturan durumlar da sanat eserini algılama üzerine kuruludur. Bunun için sanat eseriyle izleyicinin iletişimsel boyutu üzerine yoğunlaşmak gerekmektedir.

İnsan yaşamının deneyimler üzerine kurulu olduğunu ve bu deneyimler arasında sanatın ve estetik deneyimin önemli olduğunu savunan John Dewey'e göre, estetik deneyim, öğrendiklerimizi daha derin bir şekilde anlamlandırmamızı ve daha zevkli bir beğeniye sahip olmamızı sağlar (Kim, 2009:22). Berleant (2010:29) deneyimi bizim dışımızda gelişen olayların bizde yarattığı anlam olarak tanımlamaktadır. Sanatta da algılama için deneyim gerekmektedir. Sanatsal deneyim, kişinin sanat eseriyle kurduğu ilişkidir. Milne (2010:109) insan yaşamındaki kutsal manevi değerler, faydacılık, moda, doğa, matematik, kişisel beğeni, merak gibi farklı unsurların estetik deneyimin oluşumunda etkili unsurlar olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle bazı insanlar eserin farklı sanatsal özelliklerini analiz etme eğilimindeyken, diğerleri eseri kendi kişisel yaşamlarıyla ilişkilendirme eğilimindedir (Ehsan, Zarghan ve Atari, 2015:34). Sanat nesnenin içinde yer alan bir şey değildir. Yani nesnenin kendi üzerinde barındırdığı özelliklerin etkisini göstermesi için bireyin onunla ilgili bir duygu yoğunluğuna girmesi gerekmektedir. Böylece, estetik deneyim, duyuşsal durumların izleyiciye sürekli olarak eşlik ettiği, estetik bir duygu ile sonuçlanan bilişsel bir süreçtir (Leder, Belke, Oeberst, Augustin, 2004:493; Bolla, 2012:27; Davies, 2006:226). Deneyimlenen her sanatsal olay ise kişiye haz verir.

Hazzın temelinde etkilenme duygusu vardır ve kişinin kendine aittir. Sosyolojik yaklaşımlar, iyi veya kötü hazzı belirleyen evrensel değerlerin olmadığını savunmaktadır. Pierre Bourdieu'ya (2000) göre, estetik hazzı ulaşma insanların, kendi iç yasalarına uygun bir kültüre, olayları estetik olarak nasıl algılayacağını öğrenmek için gerekli kaynaklara ve zamana erişme yeteneğine sahip olmaları şeklinde iki temel koşula dayanmaktadır (Akt: Stewart, 2016:38).

Güzel olana baktığımızda, nesne içimizde belirli bir hazzı açar. Bu durumda nesne, estetik değere sahiptir. Estetik değer bize zevk veren değerdir. Birçok etkinlik, estetik kaygı gütmekten sadece amaçsal değil sonuçsal haz sağlar (Kieran, 1997:383; Shelley, 2018: 11). Estetik değer, bir nesnenin, olayın veya doğal durumun takdir edildiğinde veya estetik olarak deneyimlendiğinde zevk (pozitif değer) veya hoşnutsuzluk (negatif değer) şeklinde sahip olduğu değerdir (Mahgoub ve Aldbesi, 2016:272). Prinz'e (2007:4) göre güçlü duygulara sahip olmayan insanlar, estetik değer verme eğiliminden de yoksundur. Bir sanat eserini estetik açıdan iyi olarak değerlendirmekle iyi sanat eserlerini aramaya eğilimli olmak arasında güçlü bir bağlantı vardır. Bu güçlü bağlantı, estetik yargılar ve eğilim arasında içsel bir bağlantının varlığını göstermektedir (Archer, 2017:660). İnsanın içinde bulunduğu duygu durumu, aldığı eğitim sanat eserine verdiği değeri belirlemektedir. Psikofiziksel değişkenleri, resmin konusunu, stilini, rengini ve üslubunu içeren farklı değişkenler de beğeniye oluşturur (Russell, 2003:100). Estetik değerle somutlaşan duygu eserle izleyicinin saf ilişkisinin sonucu olarak belirlenen bir karar; yani yargı halini alır. Kant'a göre yargı, güzel dediğimiz bir objeyi seyretmekten başka bir ilginin erekli olmadığı bir haldir (Tunalı, 2011:121). Sadece objeyi karşılıksız beğenme üzerine kurulu bir duygu vardır. Hazda olduğu gibi sosyal değişkenler estetik beğeni ve estetik yargıların oluşumuna dahil edilmektedir (Hesslinger, Carbon ve Hecht, 2017:2). Kişiyi ait sosyal birikimler (eğilimler), din, ahlaki değerler, eğitim gibi olgular kişinin beğenilerinin oluşmasında etkilidir. Kişi bir nesneye “güzel” derken bu sayılan olguların hepsini kullanır. Verilen yargıların geçerliliği, beğeni yargılarının geçerliliği ancak ait olduğu kültür çevresi ve o kültür kesiminde geçen bir geçerlilik

olacaktır. O halde, kültürlerin birbirinden farklı olduğu hakiki kabul edildiğinde, her kültürün ayrı değerleri olduğu olgusu da kabul edilir (Tunalı, 2011:36). Kültürel farklılıkların yanı sıra teknolojinin gelişmesine bağlı olarak zamanla değişen şartlar, sanat eserine karşı duyulan beğenileri de farklılaştırmıştır. Leder vd. (2004:490), modern sanata dikkat çekerek teknolojinin etkisiyle bir zamanlar sanat eseri olarak kabul edilen şeylerle bugün sanat denilen şeyler arasındaki sınırların sürekli değiştiğini ifade etmiştir. Ehsan, Zarghan ve Atari (2015:34), estetik yargıyı somut ve duygusal estetik yargılama tarzı olarak iki bölümde incelemektedir. Somut estetik yargılama tarzı, sanat eserlerini görünen ve yüzeysel niteliklerine göre tanımlayan, analiz etmek ve mantıklı açıklamaya dayalı yargıları içerir. Bu yargılamada sanatsal yönergelere göre çıkarımlar yapılır. Duygusal estetik yargı tarzı, duygusal ifadeler estetik bir yargıda büyük ölçüde kullanıldığında oluşur. Sanat eserinin derinlerdeki yorumları görülür.

Birbiriyle ilişkili açıklanan bu kavramlar sanatta ve sanat eğitiminde temel kavramlardır. Sanatı ve sanat eserini anlamak adına bu kavramları ve kavramların birbiriyle ilişkisini doğru çözümlenmek gerekmektedir. Özellikle sanat eğitimi alanında eğitim verecek öğretmen adaylarının bu kavramlarla ilgili sahip oldukları bilişsel yapıyı çözümlenmek, kavram yanılgılarını ve öğretmen adaylarının bu kavramlardan hangilerini birbiri ile bağlantı kurarak açıkladığını belirlemek önemlidir. Bu doğrultuda pek çok alanda kavramlarla ilgili bilişsel yapıyı çözümlenme aracı olarak kullanılan kelime ilişkilendirme testinin uygun bir araç olduğu düşünülmüştür. Kelime ilişkilendirme testi öğrencilerin uzun dönemli hafızasındaki kavramlar arasındaki ilişkilerin yeterli veya anlamlı olup olmadığını nasıl tespit edebiliriz? sorusunu cevaplamak için en eski ve yaygın olarak kullanılan metotlardan birisidir (Bahar & Özatlı, 2003:75).

Alanyazında son yıllarda kelime ilişkilendirme testiyle ilgili (Ross, Calhoun, Cox, Wenner, Kono & Pleasant, 2007; Bahar & Hansell, 2000) ve kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla sosyal bilgiler eğitimi (Işıklı, Taşdere, Göz, 2011; Tokcan, 2017; Yücel & Özkan, 2015; Karatekin & Elvan, 2016; Çetin & Ünsal, 2018; Er Tuna, 2018; Hovardas & Korfiatis, 2006; Kostova & Radoynovska, 2010; Dinç, Üztemur, Sezer & İnel, 2018; Demirer & Şaşmaz Ören, 2020), fen bilgisi eğitimi (Balbağ, 2018; Özatlı & Bahar, 2010; Derman & Eilks, 2016; Ürek & Dolu, 2019; Kurt, Ekici, Aktaş & Aksu, 2013) alanlarında yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Ancak sanat eğitimi alanında (Karip, 2019) kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla yapılmış çalışmaya pek fazla rastlanmamıştır. Yine sanat eğitimi alanında çoklu kavramların ilişkisel yönünü kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla inceleyen çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu doğrultuda araştırmada sanat eğitimi alan görsel sanatlar öğretmen adaylarının estetik, değer, deneyim, haz, beğeni, yargı kavramlarına yönelik bilişsel yapılarını ve kavram yanılgılarını kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla belirlemek amaçlanmıştır. Belirlenen amaç doğrultusunda şu alt problemler sıralanmıştır:

- 1- Sanat eğitimi alan görsel sanatlar öğretmen adaylarının estetik, değer, deneyim, haz, beğeni, yargı kavramlarına yönelik bilişsel yapıları nedir?
- 2- Sanat eğitimi alan görsel sanatlar öğretmen adayları, bilişsel yapıda estetik, değer, deneyim, haz, beğeni, yargı kavramlarından hangilerini birbiri ile ilişkilendirmektedir?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, betimsel araştırma türlerinden genel tarama modeli ile desenlenmiştir. Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel'e (2018:24) göre eğitim alanındaki betimsel çalışmalarda öğrencilerin, öğretmenlerin, yöneticilerin ya da danışmanların davranışları tanımlanmaktadır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunda yer alan öğretmen adayları amaçlı örnekleme stratejisinden ölçüt örnekleme türüne göre seçilmiştir. Creswell (2017:111) ve Patton'a (2014:238) göre ölçüt örnekleme önceden belirlenmiş ölçütlerin karakteristik özelliklerini gösteren veri sistemindeki tüm durumların derinlemesine belirlendiği bir örnekleme modelidir. Bu doğrultuda araştırmanın çalışma grubunun oluşturulmasında belirlenen ölçütler, sanat eğitimi alanında öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumunun 3. ve 4. sınıfında öğrenim gören öğretmen adayları, söz konusu öğretmen adaylarının 2. sınıf Sanat Felsefesi dersi kapsamında estetik konusu hakkında bilgi sahibi olma ve araştırmaya katılmaya gönüllü olma şeklinde sıralanmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın çalışma grubu, 2017-2018 öğretim yılında, yükseköğretim kurumunun Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı 3. ve 4. sınıfında öğrenim gören 68 öğretmen adayının gönüllü katılımıyla oluşturulmuştur.

2.3. Verilerin Toplanması

Öncelikle Necmettin Erbakan Üniversitesi'nin Etik Komisyonundan 03.04.2020 tarih ve 2020/20 sayılı belge ile etik uygunluk onayı alınmıştır. Verilerin elde edilmesi sürecinde katılımcılardan her anahtar kavram için, 30 saniye içinde bu anahtar kavram ile yakından ilişkili olduğunu düşündükleri en fazla on kavramı boşluklara listelemeleri; aynı zamanda her anahtar kavram sonunda ilgili bir cümle yazmaları da istenmiştir. Bahar & Özatlı'ya göre (2003:76), bu yöntemle katılımcının uzun dönemli hafızasından herhangi bir anahtar kavrama verdiği sıralı cevabın bilişsel yapıdaki kavramlar arasında bağlantıları ortaya koyduğu ve anlamsal yakınlığı gösterdiği farz edilir.

2.3.1. Veri toplama araçları

Veriler bağımsız kelime ilişkilendirme testi (KİT) kullanılarak toplanmıştır. Kelime ilişkilendirme testi yöntemi, katılımcıya uyarıcı bir kavram vererek hangi fikirlerin aklına geldiğinin özgürce sorulmasına, uyarıcı kavramın zihinsel temsillerine nispeten sınırsız erişim sağladığı varsayımına dayanmaktadır (Hovardas & Korfiatis, 2006:418). Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan kelime ilişkilendirme testi iki bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde katılımcıların cinsiyet ve sınıf bilgilerine yer verilmiştir. İkinci bölümde her kavram ayrı bir sayfaya gelecek şekilde alt alta 10 defa yazılmış, karşılıkları boş bırakılmış anahtar kavramlar ve bu kavramlarla "ilgili cümle" bölümleri yer almaktadır. "İlgili cümle" bölümü her kavramın katılımcıya ne ifade ettiğinin anlaşılmasında açıklık sağlaması bakımından gerekli görülmüştür. İlgili cümle tek bir cevap kelimeye göre daha kompleks ve üst düzey yapıda olacağından cümlelerin bilimsel olup olmaması, farklı nitelikte kavram yanılgıları içerip içermediği gibi durumlar değerlendirme sürecini etkilemektedir (Ercan & Taşdere, 2010; Akt: Işıklı, Taşdere & Göz, 2011:55). Araştırmada kullanılan anahtar kavramlar, "estetik", "haz", "değer", "deneyim", "beğeni" ve "yargı"dır. Tablo 1'de verilen örnekte yer alan formun yapısı diğer beş anahtar kavram için de geçerlidir. XXX kurumuna bağlı Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 3.4.2020 tarihli ve 2020/20 sayılı kararıyla araştırmanın gerçekleştirilmesinde etik sakınca bulunmamıştır.

Tablo 1. Kelime ilişkilendirme testi yapısı örneği

“ESTETİK” kavramı size hangi kavramları çağırıyor? “ESTETİK” kavramının çağırtdığı 10 kavramı yazınız. ESTETİK:..... ESTETİK:..... ESTETİK:..... ESTETİK:..... ESTETİK:..... ESTETİK:..... ESTETİK:..... ESTETİK:..... ESTETİK:..... ESTETİK:..... İlgili Cümle:.....
--

Anahtar kavramın alt alta on defa yazılmasının sebebi Bahar & Özatlı'ya (2003:77) göre zincirleme cevap riskini önlemek içindir. Bu doğrultuda oluşturulan kelime ilişkilendirme testinin geçerlik ve güvenilirliği iki şekilde sağlanmıştır. İlk olarak sanat eğitimi alanında iki uzmanın görüşü alınarak kavramlar listelenmiş ve sırası belirlenmiştir. Merriam'a (2015:221) göre uzman incelemesi/değerlendirmesi olarak adlandırılan bu yöntem çalışma süreci, ham veriler ile ortaya çıkmaya başlayan bulguların birbiriyle uyumu ve kesin olmayan yorumlarla ilgili olarak meslektaşlarla görüşme ve tartışmalar yapılmasını içermektedir. Patton (2014:562) ise, “uzman denetimli gözden geçirme” adını verdiği bu yöntemde araştırmacının dışında bir uzman tarafından dışarıdan yapılan denetim, veri toplama ve analizi hakkında yargıda bulunabileceğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla, bu yöntem hem veri toplama aracının hazırlanma sürecinde hem de veri analizinde uygulanarak veri toplama aracının ve araştırmanın geçerliliği artırılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın verilerinin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Kelime ilişkilendirme testinden elde edilen veriler kelime sayısı, anlamsal ilişki tekniği ve anahtar kavramlar arasındaki ilişki sayısı kullanılarak analiz edilmiştir.

Analiz sürecinde anahtar kavramlara verilen cevap kelimeler ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Hangi anahtar kavram için hangi kelimelerin ya da kavramların kaçar defa tekrarlandığını gösteren bir frekans tablosu oluşturulmuştur. Oluşturulan frekans tablosu dikkate alınarak kavram ağlarına ulaşılmıştır. Bilişsel yapıdaki kavramlar arasındaki ilişkileri net bir şekilde göstermek amacıyla kavram ağlarının oluşturulmasında Bahar vd. (1999:135) tarafından ortaya konulan kesme noktası (cutt-of point) yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde göre; kelime ilişkilendirme testinde yer alan herhangi bir anahtar kavram için en fazla sayıda verilen cevaptan itibaren kelimenin belli sayıdan aşağısı kesme noktası olarak kullanılmıştır. En çok tekrar edilen cevaplar ilk belirlenen kesme noktası için oluşturulan kavram ağının ilk kısmındaki bölüme yerleştirilmiştir. Daha sonra kesme noktası belirli aralıklar ile aşağıya çekilmiştir ve tüm anahtar kelimeler kavram ağında yer almıştır. Katılımcı gizliliği dolayısıyla araştırmada veri toplanması, veri analizi ve raporlama sürecinde isim kullanılmamış araştırmaya katılan öğretmen adayları Ö1, Ö2... şeklinde isimlendirilmiştir.

3. Bulgular

Bu bölümde kavramlar ile ilgili alınan verilerin frekans tablosu çerçevesinde bulgulara ulaşılmıştır.

3.1. Birinci Alt Probleme Göre Elde Edilen Bulgular

Tablo 2. Anahtar kavramların ilişkilendirildiği kelime dağılımları

ESTETİK	f	HAZ	f	DEĞER	f	DENEYİM	f	BEĞENİ	f	YARGI	f
Güzel	63	Duygu	31	Sevgi	23	Tecrübe	33	Güzel	47	Eleştiri	23
Haz	37	Hoş	25	Kıymet	19	Bilgi	22	Hoş	40	Sonuç	18
Hoş	26	Zevk	28	Saygı	18	Kazanım	15	Haz	27	Karar	16
Sanat	26	Güzel	25	Aile	16	Öğrenme	14	Estetik	20	Adalet	17
Resim	20	Mutluluk	23	Önem	16	Hayat	12	Duygu	18	Mahkeme	15
Oran orantı	25	Sevgi	19	Sanat	14	Çalışma	12	İlgi	13	Düşünce	13
Duygu	15	Sanat	16	Renk	14	Yaşanmışlık	12	Zevk	14	Hâkim	12
Beğeni	11	Beğeni	13	Kültür	13	Tekrar	11	Sevmek	12	Hukuk	10
Düzen	10	İstek	12	İlgi	12	Zaman	11	Mutluluk	10	Estetik	10
Ahenk	10	Estetik	11	Estetik	11	Deneme	10				
		Heyecan	11	Ton	11	Başarı	11				
		Yemek	11	İnsan	11						
		İlgi	11								
		Resim	10								
		His	10								

Tablo 2, verilen her anahtar kavram için ilişkilendirilen kelimeler ve frekans sayılarını göstermektedir. Buna göre “estetik” kavramı ile ilişkilendirilen tüm anahtar kavramlar arasında en yüksek frekansa sahip olan, “güzel” kelimesi kırmızı renkte gösterilmiştir. “Beğeni” kavramı için “güzel” ve “hoş” kelimeleri mavi renkte gösterilen en yüksek ikinci frekans aralığına sahiptir. Sarı renkle belirtilmiş en yüksek üçüncü frekans aralığında “estetik” kavramı “haz” kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Yine bu aralıkta “haz” kavramı “duygu” kelimesiyle; “deneyim” kavramı da “tecrübe” kelimesiyle ilişkilidir. Yeşil renkle gösterilen frekans aralığında “değer” kavramı için “sevgi” en çok tekrarlanan kelimedir. “Deneyim” kavramı için “bilgi”; “yargı” kavramı için “eleştiri” en çok tekrarlanan kelimelerdir. “Beğeni” kavramı bu aralıkta “haz” ve “estetik” kavramlarıyla ilişkilidir.

Tekrarlanan kelime sayılarının en düşük frekans aralıklarında “ahenk” kelimesi “estetik” kavramıyla ilişkilendirilmiştir. “Haz” kavramı, “resim”, “his” kelimeleriyle düşük frekans aralığında ilişkilendirilmiştir. “Değer” kavramı “estetik”, “insan” gibi kelimelerle düşük frekans aralığında ilişkilendirilmiştir. “Deneyim” kavramı “deneme” kelimesiyle düşük frekans aralığında ilişkilidir. “Beğeni” kavramı “mutluluk” kelimesiyle düşük frekansta ilişkilidir. “Yargı” kavramı düşük frekansta “estetik”, “hukuk” gibi kelimelerle ilişkilendirilmiştir.

Tablo 3. İlgili cümlelerin anahtar kavramlara göre dağılımı

Sınıflar	Anahtar Kavramlar						
	Estetik (f)	Haz (f)	Değer (f)	Deneyim (f)	Beğeni (f)	Yargı (f)	
3. sınıf	Geçerli cevap sayısı	23	18	11	-	18	5
	Geçersiz cevap sayısı	17	20	26	36	18	29
	Boş	-	2	3	4	4	6
TOPLAM				40			
4.sınıf	Geçerli cevap sayısı	22	6	8	-	9	5
	Geçersiz cevap sayısı	5	20	16	26	16	20
	Boş	1	2	4	2	3	3
TOPLAM				28			

Tablo 3'te, anahtar kavramların anlamlarını doğru yansıtan ve yansıtmayan cümle dağılımları sınıf düzeyinde gösterilmektedir.

Buna göre 3. sınıf öğrencilerinden 23 öğretmen adayı "estetik" kavramını doğru açıklayan geçerli cevap vermiştir. Bunlardan bazıları, "sanatçı bir eser verirken estetik kaygı içerisine girer (Ö33)", "sanatın temel taşı (Ö52)" şeklindedir. 17 öğrenci ise "estetik" kavramıyla ilgili geçersiz cevaplar vermiştir: "Bu arabanın tasarımı çok estetik (Ö36)", "her şeye karşı kendi istediğim araba, ev hayallerime haz duyarım (Ö38)", "her zevke hitap eden dikkat çekici anlamı olan (Ö35)". Örneklerde olduğu gibi estetik, sanatsal kaygı, günlük hayatta özel zevklere hitap eden olgular için kullanılmıştır. Bazı ifadelerde ise "estetik" kavramı insanların fiziksel özelliklerinin cerrahi müdahale ile değişimini anlatmaktadır. "Fahriye Evcen burun estetiğinden sonra daha güzel oldu (Ö55)" ifadesi buna örnektir.

4. sınıf öğrencilerinden 22 öğretmen adayı estetik kavramını doğru açıklayan geçerli cevaplar vermiştir. "Estetik göze hoş görünen bakınca haz veren ideal bir ölçüttür (Ö8)", "sanatı ve güzel sanatların doğasını ele alan güzelliği farklı yansıtan kavram (Ö11)", "kişinin duygusal ve kişisel beğenilerinin kendine has şekilde güzellik hoşluk kavramları içine alan terimdir. Kurucusu Baumgarten'dır (Ö25)". Verilen bu örnekler estetiğin sanatta ve doğadaki tanımlarını içermektedir. 5 öğretmen adayı ise estetik kavramını geçersiz şekilde açıklamıştır. Bunlardan bazıları, "şık şeyler çok estetik (Ö27)", "estetik çocuk gülüşüdür, gülüşü görmektir (Ö21)" şeklindedir.

3. sınıf öğrencilerinden 18 öğretmen adayı "haz" kavramı için geçerli cevap vermiştir. Örnek cümleler, "bir eserden haz alabiliyorsak o eser gerçek bir eserdir (Ö49)", "insanda düşünce olarak içgüdü uyandıracak sezi duygularımızdır (Ö58)" şeklindedir. 20 öğretmen adayı "haz" kavramının günlük hayattaki duygu anlamını vurgulayan geçersiz cevaplar vermiştir. "Motoru kullanırken aldığım hazzı araba kullanırken almıyorum (Ö36)", "haz almak bir objenin bize kazandırdığı olumlu mutluluk (Ö41)", cümleleri buna örnektir.

4. sınıf öğrencilerinden 6 öğretmen adayı "haz" kavramı için geçerli cevaplar vermiştir. "Bir ürün ve sanatı beğenme ona baktığımızda bizi mutlu etmesi ve bize bir şeyler düşündürmesi (Ö17)", ifadesi buna örnektir. Bu kavram için 20 öğretmen adayı ise geçersiz cevap vermiştir. "Mum ışığında yapılan sohbetler veya yemekler her zaman haz verir (Ö6)", "matematikten hiç haz almam (Ö20)" ifadeleri belirtilen duruma örnektir.

3. sınıf öğrencilerinden 11 öğretmen adayı "değer" kavramıyla ilgili geçerli cevap vermiştir. Örnek ifadelerden bazıları, "tarihi, kültürel değerlerimizi hem korumalı hem de sahip çıkmalıyız (Ö29)",

“bu eseri estetik değer bakımından kıyaslayın (Ö40)”, “Picasso’nun her tablosu ayrı bir değere sahiptir (Ö57)”, şeklindedir. Bu kavram için 26 öğretmen adayı geçersiz cevap vermiştir. Bu cevaplardan bazıları şunlardır: “Değer karşıya verilen önem (Ö34)”, “toplumda değerli bir insan olabilmek (Ö45)”, “değer hak edene verilmelidir (Ö51)”.

4. sınıf öğrencilerinden 8 öğretmen adayı “değer” kavramı için geçerli cevaplar vermiştir. Bunlardan bazıları, “Bir eserin maddi, manevi, önemi bütünlüğü değerinin olması (Ö24)”, “insana, doğaya, sanata ve bunun gibi birçok şeye kimse maddi bir değer veremez (Ö4)”, şeklindedir. Bu cevapların karşılığında 16 öğretmen adayı “değer” kavramına geçersiz cevap vermiştir. “Emek verilmeden yapılan şeyin değeri yoktur (Ö14)”, “toplumun manevi basamaklarından birisi (Ö7)”, “bir nesneye konulan miktar (Ö16)” gibi ifadeler katılımcıların değer kavramını maddi bir karşılık, toplum kuralları ya da emek olarak nitelendirdiklerini açıklamaktadır.

“Deneyim” kavramı için 3. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarından hiçbiri geçerli cevap vermemiş, 36 katılımcı “deneyim” kavramını doğru açıklamayan geçersiz cevap vermiştir. Katılımcılar için “deneyim” kavramı daha çok yaşama dair elde edilen tecrübe anlamındadır. “Yaşantılar sonucu elde edilen tecrübeler denir (Ö34)”, “insanın tecrübe ettiği olumlu ya da olumsuz yaşanmışlık kıdem, derece, kademe (Ö35)”, “denemeden yaşamadan öğrenemeyiz (Ö42)”, ifadeleri buna örnektir.

4. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarından hiçbiri “deneyim” anahtar kavramı için geçerli cevap vermemiş, 26 katılımcı “deneyim” anahtar kavramı için geçersiz cümle ifadesi kullanmıştır. “Okulda deneyim kazanmak için staj yaptık (Ö27)”, “öğretmenlik deneyimi deneyimler topluluğu olsa bile her derse girişimde farklı bir deneyim oluyor (Ö26)”, örneklerden anlaşılacağı gibi “deneyim” kavramı iş deneyimi, staj, meslek gibi konularla ilişkilendirilmiştir.

3. sınıfta öğrenim gören 18 öğretmen adayı “beğeni” kavramı için geçerli cevap vermiştir. “Beğeni” kavramını açıklayan ifadelerden bazıları, “bir toplumun beğenisini o toplumun kültürü belirler (Ö66)”, “beğeni önemli bir kavram olmakla birlikte kişisel bir görüştür (Ö49)” şeklindedir. Yine “beğeni” kavramı için 18 öğretmen adayı geçersiz cevap vermiştir. “Bir eşyayı beğenmek kendimize ait bir düşüncedir (Ö31)”, “dersteki başarısını beğendim (Ö46)”, “güzel giyinen insanları beğeniyorum (Ö45)” ifadelerinden katılımcıların beğeni kavramını eylem, nesne, sıklık gibi durumlarla ilişkilendirdiği görülmektedir.

4. sınıf öğretmen adaylarından 9’u “beğeni” kavramı için geçerli cevaplar vermiştir. Bunlardan en belirgin olanları şunlardır: “Estetik hazı tanımlarken beğeniden de bahsedebiliriz (Ö20)”, “kişinin zevklerinden ve estetik algısından dolayı bazı şeylere olgulara, durumlara, nesnelere, yapıtlara karşı hissettiği duygu, duyuşsal anlayış biçimi (Ö25)”. 16 katılımcı ise “beğeni” kavramı için geçersiz cevap vermiştir. “Etrafında gördüğün bir nesnenin çoğalmasında beğenmeyi etkiler (Ö15)”, “güzel bir çiçek aldığımızda içimizdeki kıpırtıdır (Ö16)”. Örneklerden anlaşıldığı gibi beğeni kavramı nesneye karşı duyulan his ve popüleriteyle ilişkilendirilmiştir.

3. sınıfta öğrenim gören 5 öğretmen adayı “yargı” kavramı için geçerli cevap ifadesi kullanmıştır. İfadelerden bazıları, “sanatsal yargılar özeldir (Ö29)”, “sanat eserinin estetik yargılara göre değerlendirilmesi yapıldı (Ö57)”, şeklinde sıralanabilir. 29 öğretmen adayı ise “yargı” kavramı için geçersiz cevap ifadesi kullanmıştır. “Yargı bağımsızdır (Ö33)”, “insanları dış görünüşü ile yargılamamalıyız (Ö45)”, “yargılama sürecimiz yaşamış olduğumuz suçlarla belli olur (Ö41)”. İfadelerde yargı kavramı, estetik yargı ile ilişkilendirilmemiş; daha çok hukuk terimi, önyargı anlamlarında ele alınmıştır.

4. sınıf öğretmen adaylarından 5’i “yargı” kavramı için geçerli cevaplar vermiştir. İfadeler, “eser incelemesi sonucunda eserle ilgili yargıda bulunma (Ö24)”, “sanat eleştirisi basamaklarından biri yargıdır (Ö20)” şeklindedir. 4. sınıfta öğrenim gören 20 öğretmen adayının “yargı” kavramı için geçersiz cevap vererek bu kavramı hukuk terimi ve önyargı anlamlarında açıklamıştır. “Yargı yapmada mutlaka hümanist yönler ön planda olmalıdır (Ö15)”, “ön yargı sonucu bilinmeyen

şeyler hakkında konuşulması ve doğru olan bir şeyin belki de yanlış algılanmasıdır (Ö19)", "yargısız infaz olmaz (Ö26)", ifadeleri buna örnektir.

Verilerden elde edilen frekans tablosu ve ilgili cümlelere ait dağılım tablosu doğrultusunda oluşturulan kesme noktalarına göre hazırlanan kavram ağları aşağıda sunulmuştur:

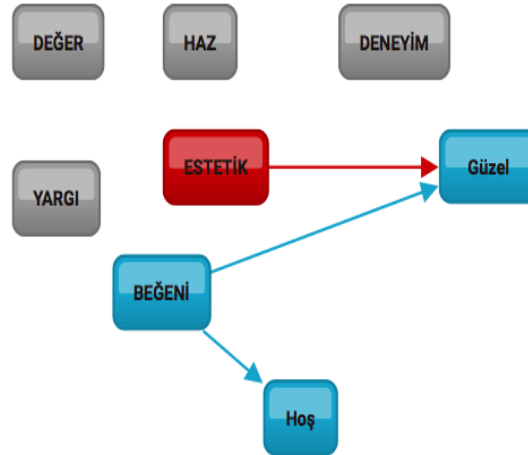
3.2. Kesme noktası 50 ve üzerini gösteren kavram ağı

Şekil 1. Kesme noktası 50 ve üzerini gösteren kavram ağı

Bu bölümde kesme noktası 50 ve üzeri dağılım kırmızı renkle temsil edilmektedir. Şekil 1'de kesme noktası 50 ve üzeri aralığında sadece "estetik" kavramıyla "güzel(f=63)" kelimesi ilişkilendirilmiştir.

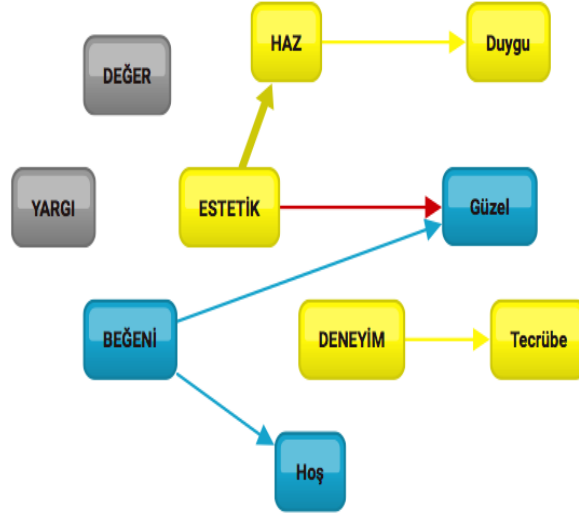
Kesme noktası 49-40 aralığını gösteren kavram ağı

Şekil 2. Kesme noktası 49-40 aralığını gösteren kavram ağı

Bu bölümde kesme noktası 49-40 aralığı mavi renkle temsil edilmektedir. Şekil 2'de kesme noktası 49-40 aralığında beğeni kavramıyla "güzel(f=47)" ve "hoş(f=40)" kelimeleri ilişkilendirilmiştir.

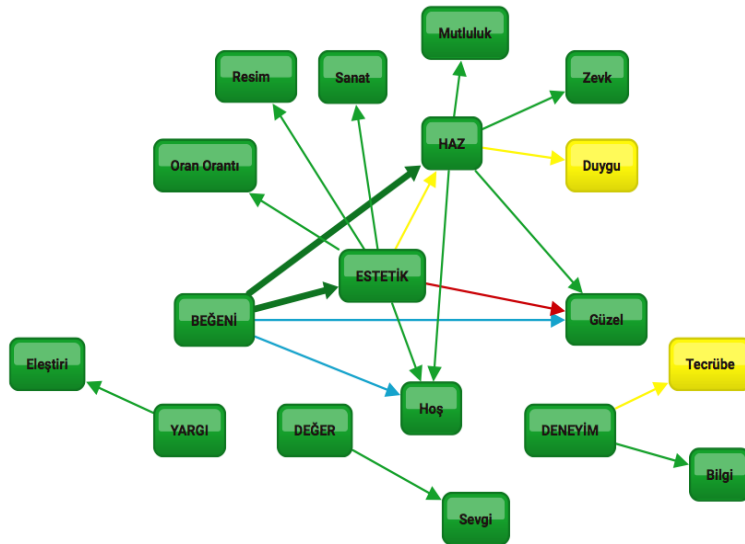
Kesme noktası 39-30 aralığını gösteren kavram ağı

Şekil 3. Kesme noktası 39-30 aralığını gösteren kavram ağı

Şekil 3'te görüldüğü gibi kesme noktası 39-30 aralığı sarı renkle temsil edilmektedir. Belirlenen bu kesme noktası aralığında haz kavramı “duygu(f=31)” kelimesi ile; “deneyim” anahtar kavramı “tecrübe(f=33)” kelimesi ile ilişkilendirilmiştir.

Kesme noktası 29-20 aralığını gösteren kavram ağı

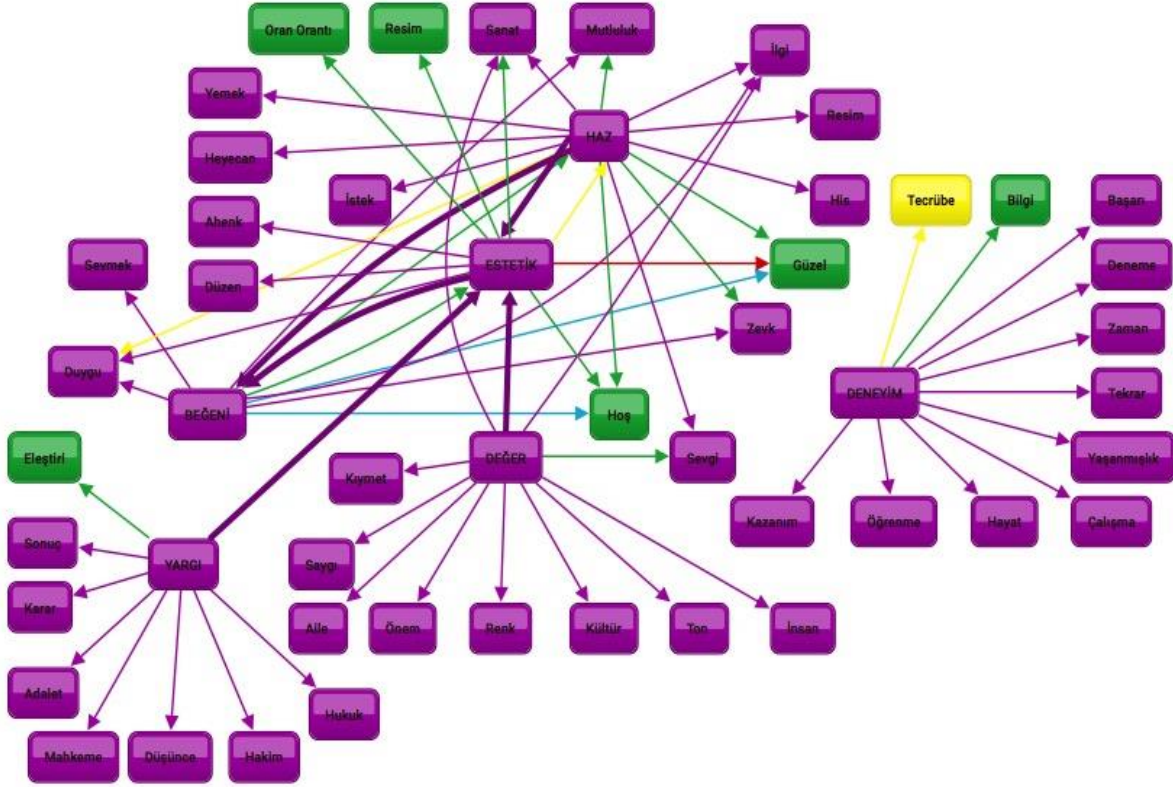

Şekil 4. Kesme noktası 29-20 aralığını gösteren kavram ağı

Şekil 4'te kesme noktası 29-20 aralığı yeşil renkle temsil edilmektedir. Belirlenen bu kesme noktası aralığında “estetik” kavramı “hoş(f=26)”, “sanat(f=26)”, “resim(f=20)” ve “oran

orantı(f=25)” kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. “Haz” kavramı “zevk(f=28)”, “güzel(f=25)”, “mutluluk(f=23)” ve “hoş(f=25)” kelimeleri ile; “değer” kavramı sadece “sevgi(f=23)” kelimesiyle; “deneyim” kavramı “bilgi(f=22)” kelimesiyle “yargı” kavramı da “eleştiri(f=23)” kelimesiyle ilişkilendirilmiştir.

Kesme noktası 19-10 aralığını gösteren kavram ağı

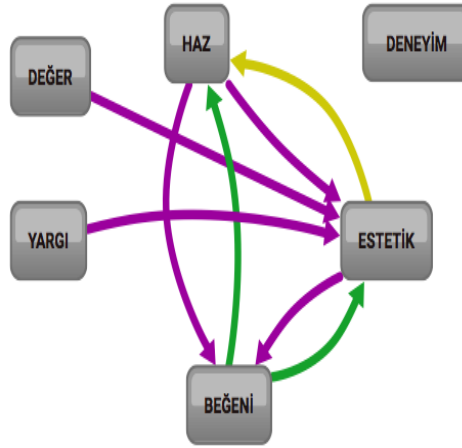

Şekil 5. Kesme noktası 19-10 aralığını gösteren kavram ağı

Şekil 5’te görüldüğü gibi kesme noktası 19-10 aralığı mor renkle temsil edilmektedir. Belirlenen bu kesme noktası aralığında “estetik” kavramı “duygu(f=15)”, “düzen(f=10)” ve “ahenk(f=10)” kelimeleri ile; “haz” kavramı “sevgi(f=19)”, “sanat(f=16)”, “istek(f=12)”, “heyecan(f=11)”, “yemek(f=11)”, “ilgi(f=11)”, “resim(f=10)” ve “his(f=10)” kelimeleri ile; “değer” kavramı “kıymet(f=19)”, “saygı(f=18)”, “aile(f=16)”, “önem(f=16)”, “sanat(f=14)”, “renk(f=14)”, “kültür(f=13)”, “ilgi(f=12)”, “ton(f=11)” ve “insan(f=11)” kelimeleriyle; “deneyim” kavramı “kazanım(f=15)”, “öğrenme(f=14)”, “hayat(f=12)”, “çalışma(f=12)”, “yaşanmışlık(f=12)”, “tekrar(f=11)”, “zaman(f=11)”, “deneme(f=10)” ve “başarı(f=11)” kelimeleriyle; “beğeni” kavramı “duygu(f=18)”, “ilgi(f=13)”, “zevk(f=14)”, “sevmek(f=12)”, “mutluluk(f=10)” kelimeleriyle; “yargı” kavramı ise “sonuç(f=18)”, “karar(f=16)”, “adalet(f=17)”, “mahkeme(f=15)”, “düşünce(f=13)”, “hakim(f=12)” ve “hukuk(f=10)” kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir.

3.2.1. İkinci Alt Probleme Göre Elde Edilen Bulgular

3.2.1.1. Anahtar kavramların birbiri ile ilişkisini gösteren kavram ağı

Şekil 6. Anahtar kavramların ilişkisini gösteren kavram ağı

Şekil 6’da anahtar kavramların birbiri ile ilişki durumu ve yönü açıklanmaktadır. Buna göre 50 ve üzeri, 49-40 kesme aralıklarında anahtar kavramlar arasında ilişki görülmemektedir. Sarı renkle temsil edilen kesme noktası 39-30 aralığında “estetik” kavramı ve “haz(f=37)” kavramı birbiriyle ilişkilendirilmiştir. Diğer anahtar kavramlar birbirinden kopuk ve ilişkisizdir. Yeşil renkle temsil edilen kesme noktası 29-20 aralığında “beğeni” kavramı sadece “haz(f=27)” ve “estetik(f=20)” kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Mor renkle temsil edilen kesme noktası 19-10 aralığında “estetik” kavramı sadece “beğeni(f=11)” kavramıyla ilişkilendirilmiştir. “Haz” kavramı, “beğeni(f=13)” ve “estetik(f=11)” kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. “Değer” kavramı sadece “estetik(f=11)” kavramıyla ilişkilendirilmiştir. “Yargı” kavramı ile sadece “estetik(f=10)” kavramı arasında ilişki kurulmuştur. Bu kesme noktası aralığında “deneyim” ve “beğeni” kavramları ise diğer anahtar kavramlardan kopuk ve ilişkisizdir.

4. Tartışma ve Sonuç

Araştırmada birinci alt problemde elde edilen bulgulardan şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Estetik kavramı ile en çok ilişkilendirilen kelime “güzel”; en az ilişkilendirilen kelime “ahenk” olmuştur. Araştırmaya katılan 68 öğretmen adayından 45’i estetik kavramının sanat, sanat eseri, ideal ölçüt gibi anlamları üzerinde durmuş, estetiği felsefe alanına göre tanımlamıştır. 68 öğretmen adayından 22’si estetik kavramını insan vücudundaki kasıtlı fiziksel değişim ya da moda ve şıklık anlamlarında kullanmıştır. 5 öğretmen adayı ise bu kavramla ilgili herhangi bir tanımlamada bulunmamıştır. Bu durum estetik kavramının sanatla bağlantılı olduğu noktaların iyi analiz edilmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu sonuçla ilgili Mahgoub ve Aldbesi (2016) yaptıkları araştırmada sanat eğitiminde öğrencilerin estetik kavramıyla ilgili kelime dağarcığının geliştirilmesine yönelik çalışmaların yetersiz olduğunu belirtmektedir. Zemach’ın (1991) yaptığı araştırmanın sonucuna göre; kişi ‘estetik’ ifadesinin ne anlama geldiğini doğrulayan “şatafatlı” kelimesi “rahatsız edici”, “ucuz”, “kaba”, “en utanmaz”, “cesur kontrastlar”, “göze çarpan”, “gösterişli”, “tatsız” gibi diğer terimlerle tanımlayabilir. Estetiği, benzer anlam içeren diğer kavramlarla açıklamak önemli görülmüştür.

“Haz” kavramıyla en çok ilişkilendirilen kelime “duygu”; en az ilişkilendirilen kelimeler “his” ve “resim” olmuştur. Araştırmaya katılan 68 öğretmen adayından 24’ü haz kavramının sanatsal duygu, estetik haz, bir eser karşısında hissedilen duygu, sezgiler yoluyla eseri hissetmek gibi anlamları üzerinde durmuştur. Resim ve his kelimeleri sanat ve sezgi anlamlarındadır ve haz kavramı ile az sayıda ilişkilendirilmiştir. 68 öğretmen adayından 40’ı haz kavramını, günlük yapılan işlerden hoşlanma ya da hoşlanmama, romantizm gibi olgularla açıklamıştır. “*Hızlı bir şekilde motor sürmek bana haz verir (Ö8).*”; “*matematikten hiç haz almam (Ö20).*”; “*yemek yemekten pek haz etmiyorum (Ö56).*”, ifadelerinde kavram yanlışlığı görülmektedir. 4 öğretmen adayı bu kavramla ilgili herhangi bir tanımlamada bulunmamıştır. Araştırmada haz kavramıyla sanatla ilgili kelimelerin arasında güçlü ilişki kurulamamasının nedeni, haz kavramının günlük hayatta yemek yemeden duyulan lezzet gibi sadece duyu organları ile sağlanan bir duygunun karşılığı anlamında kullanılmasıdır.

“Değer” kavramıyla en çok ilişkilendirilen kelime “sevgi”; en az ilişkilendirilen kelimeler ise “estetik” ve “insan” olmuştur. Araştırmaya katılan 68 öğretmen adayından 19’u değer kavramının kültürel, sanatsal, eserin manevi değeri gibi anlamları üzerinde durmuş, değeri sanatsal ve kültürel değer anlamlarına göre tanımlamıştır. Katılımcıların gösterdiği diğer bir yaklaşım da estetik değerın temelinde kişisel duygu ve değerlendirme olmasıdır. Değer kavramı için (Ö17), “*Bir nesneye ilgi duyma onu beğenme ve sahiplenme duygusu.*” demiştir. Bu sonuçla benzer nitelikte Prinz (2007), “Estetik Değer” adlı çalışmasında iki sonuç elde etmiştir. Bunlardan ilki, sanatsal takdirin duygusal bir durum (kişiye ait) olduğu; diğeri ise kişisel meraktan (ilgi) ileri geldiğidir. Araştırmada 68 öğretmen adayından 42’si değer kavramını toplumda nitelikli insan, kıymet, para, emek anlamlarında kullanmıştır. Günlük hayatta değer kavramının sanatın dışında daha çok ekonomik, ahlaki, dini, toplumsal konulardaki anlamı üzerinde durulduğu için kavramla ilgili anlamsal bir yanlışlık bulunmaktadır. Bireydeki değerlendirme anlayışı da bu çerçevede gelişim göstermektedir. Korkmaz’ın (2013) araştırma sonucuna göre günümüzde toplumsal süreç açısından yaşanan çok yönlü değişimde sanatta değer, bir kavram karmaşası haline gelmiştir. Stewart (2016), araştırmasında değerlendirme yargısının etik ve estetik boyutlarının tanımlaması ve ayırt edilmesi yoluyla insanların neye ve nasıl değer verdiklerinin anlaşıldığı sonucuna varmıştır. Ayrıca günlük yaşam dilinde değer kavramı maddi karşılık olarak sıkça kullanılmaktadır. “*Bir nesneye konulan miktar (Ö16).*” ifadesinde değer kavramı para kelimesinin karşılığı olarak kullanılmıştır. Araştırmada 7 öğretmen adayı bu kavramla ilgili herhangi bir tanımlamada bulunmamıştır.

“Deneyim” kavramıyla en çok ilişkilendirilen kelimenin “tecrübe”; en az ilişkilendirilen kelimenin “deneme” olduğu görülmüştür. Deneyim kavramını sanatsal deneyim anlamında tanımlayan öğretmen adayı olmamış; 62 öğretmen adayı deneyim kavramını yaşantılar sonucu elde edilen tecrübe, kıdem, öğretmenlik stajı, meslek olarak tanımlamıştır. 6 öğretmen adayı ise bu kavramla ilgili herhangi bir tanımlamada bulunmamıştır. Deneyim kavramı, sanat eseriyle etkileşim ya da estetiği açıklayan bir kavram olarak görülmemekte; sıklıkla bir durumu ya da nesneyi deneme, tecrübe etme anlamında kullanıldığı için yaşama dair bir olgu olarak nitelendirilmektedir. Elde edilen sonuçla birlikte öğrencilerin sanat eserini incelemelerinin, dinlemelerinin veya görmelerinin sanatsal deneyim olduğunu bilmedikleri anlaşılmaktadır. Bu sonuca karşılık müzelerdeki sanat eserlerini izleme yoluyla oluşan estetik deneyimi konu aldığı çalışmasında Lo’pez-Sintas, Garc’ia-A’lvarez, Pe’rez-Rubiales (2012), izleyicilerin estetik deneyim sürecinde yüksek duygusal yoğunluk içinde olduklarını, müzede orijinal sanat eserleri karşısında yaşadıkları olayı eşsiz bir sanatsal deneyim olarak nitelendirdiklerini vurgulamıştır.

“Beğeni” kavramıyla en çok ilişkilendirilen kelime “güzel”; en az ilişkilendirilen kelime “mutluluk” olmuştur. Araştırmaya katılan 68 öğretmen adayından 27’si beğeni kavramını sanat beğenisi, kişisel değerlendirme, estetik hazla elde edilen duygu olarak tanımlamışlardır. Öğretmen adaylarının bir kısmı için estetik beğeni sanat eseri ile birey arasındaki duygusal yoğunluktan (estetik haz) ileri gelmektedir. Stewart (2016), çalışmasında “kötü beğeni (zevksizlik)”nin birey-

nesne etkileşiminden doğan değişebilir bir kavram olduğu sonucuna varmaktadır. 68 öğretmen adayından 34'ü beğeni kavramını günlük yaşamda karşılaşılan çiçek, eşya, kıyafet tarzı gibi nesnelere duyulan beğeni anlamında kullanmıştır. 7 öğretmen adayı bu kavramla ilgili herhangi bir tanımlamada bulunmamıştır. Beğeni kavramı günlük yaşamda sıklıkla beğenme ifadesini belirtmek için kullanıldığından sanatsal beğeni denildiğinde ilk akla gelen bir nesneye duyulan beğeni duygusu olmuştur.

“Yargı” kavramıyla en çok ilişkilendirilen kelimenin “eleştiri”; en az ilişkilendirilen kelimenin “estetik” olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan 68 öğretmen adayından 10'u yargı kavramının sanat eserine karşı verilen değerlendirme, sanatsal beğeni kararı gibi anlamları üzerinde durmuşlardır. Burada yargı kavramı, sayısal olarak en çok “eleştiri” kelimesiyle ilişkilendirilmiştir fakat anlam olarak eleştiri kelimesi sanatsal eleştiri yanında bir kişiyi ya da bir olayı negatif anlamda değerlendirme şeklinde de kullanılmıştır. 68 öğretmen adayından 49'u ise yargı kavramını adalet, hukuk, yasama organı, önyargı gibi olgularla açıklamıştır. 9 öğretmen adayı bu kavramla ilgili herhangi bir tanımlamada bulunmamıştır. Yargı kavramının sanatsal kelimelerle zayıf ilişkide olmasının nedeni hukuki anlamının toplum içinde daha baskın kullanılmasıdır. Sanat eğitimiyle estetik yargıda bulunma yeterliliği arasındaki ilişki üzerine yaptığı araştırmasında Wilson (1972), sanat eğitimi alan öğrencilerin estetik yargı ölçütlerine uygun doğru ifade kullanamadıklarını tespit etmiştir.

Araştırmanın ikinci alt probleminden elde edilen bulgular doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmada kavramların birbiri ile ilişkisel yönünün anlaşılmasına yönelik yapılan analiz sonucu elde edilen haritaya göre deneyim kavramıyla diğer beş anahtar kavram arasında ilişki kurulmamıştır. Bu durum deneyim kavramının sanatla ilişkili görülmediği, günlük yaşam tecrübelerini ifade ettiği sonucunu göstermektedir.

Estetik kavramı haz ve beğeni kavramlarıyla ilişkili görülmektedir. Beğeni kavramı sadece estetik ve haz kavramlarıyla ilişkilidir. Böylece estetik, haz, beğeni kavramları arasında bağlantı kurulmaktadır. Estetik ve beğeni kavramlarının ortak ilişkilendirildiği kelime “güzel” olmuştur. Görsel sanatlar öğretmen adayları için estetik, güzel demektir ve güzel beğeni duygusunun kaynağıdır. Buna karşılık değer ve haz kavramları arasında ilişki kurulmamıştır. Değer ile yargı; yargı ile beğeni kavramları da birbirinden kopuk ve ilişkisizdir. Toplum içerisinde değer kavramının daha çok ahlaki, dini, geleneksel anlamı hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Aynı şekilde araştırmada yargı kavramı da estetik bir karar anlamında değil daha çok hukuki bir kavram olarak değerlendirilmiştir. Genel anlamda sanat eğitimi alan görsel sanatlar öğretmen adaylarının estetik ve ilişkili olduğu kavramlar üzerinde eksik bilgi ve kavram yanlışlarının olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda sanat derslerinde estetik ve ilişkili olduğu kavramlar üzerine kavram yanlışlarını gidermeye yönelik çalışmaların yapılması gerekli görülmektedir. Değer kavramının özellikle ilkökul, ortaokul seviyelerinden itibaren sadece ahlaki, dini bir kavram olmadığı; sanatsal bir terim olduğu üzerinde de durulmalıdır. Öğretmen adaylarının başkalarıyla etkileşimler yoluyla estetik konusunda kelime dağarcığını artırmak gereklidir. Bununla ilgili yükseköğretim kurumlarının mevcut öğretim programı içerisinde bulunan alan eğitimi seçmeli dersler içinde “estetik” dersi yer alabilir. Görsel sanatlar öğretmen adaylarının sanat eserini anlayan, sanat kavramlarını bilen, kültürleri çözümleyebilen, çevresine ve farklı kültürlerle karşı duyarlı bireyler yetiştirmeleri kendilerinin de aynı niteliklere sahip olmalarını gerektirmektedir. Bu anlamda estetik, içeriği bu problemleri çözmeye dayalı etkinliklerin uygulandığı bir ders halinde sunulmalıdır.

Kaynaklar

Archer, A. (2017). Aesthetic judgements and motivation. *Inquiry An Interdisciplinary Journal of Philosophy*, 60(6), 656-674. DOI: 10.1080/0020174X.2016.1272487

- Bahar, M., Özatlı, N.S. (2003). Kelime iletişim test yöntemi ile lise 1. sınıf öğrencilerinin canlıların temel bileşenleri konusundaki bilişsel yapılarının araştırılması. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 75-85.
- Bahar, M., Hansell, M. H. (2000). The relationship between some psychological factors and their effect on the performance of grid questions and word association tests. *Educational Psychology: An International Journal of Experimental Educational Psychology*, 20(3), 349-364. DOI: 10.1080/713663739
- Bahar, M., Johnstone, A.H., Sutcliffe, R.G. (1999). Investigation of students' cognitive structure in elementary genetics through word association tests. *Journal of Biological Education*, 33, 134-141. DOI: 10.1080/00219266.1999.9655653
- Balbağ, M.Z. (2018). Fen bilgisi öğretmen adaylarının hız ve sürat kavramlarına ilişkin bilişsel yapıları: kelime ilişkilendirme testi (kit) uygulaması. *Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 38-47. DOI: 10.14582/DUZGEF.1875
- Berleant, A. (2010). *Sensibility and sense, the aesthetic transformation of the human world*. Exeter: Imprint Academy, USA: Imprint Academic Philosophy Documentation Center.
- Bolla, P. (2012). *Sanat ve estetik*. (Çeviren: Kubilay Koş). (2.Baskı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak Kılıç, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2017). *Nitel araştırmacılar için 30 temel beceri*. (H. Özcan, Çeviri). Ankara: Anı Yayınları.
- Çetin, A., Ünsal, S. (2019). Öğretmen adaylarının değerlerle ilgili zihinsel yapıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49, 187-210. DOI: 10.21764/Maeuefd.435808
- Davies, S. (2006). Aesthetic judgments, artworks and functional beauty. *The Philosophical Quarterly*, 56(223), 224-241. DOI: 10.1111/j.1467-9213.2006.00439.x
- Demirer, T., Şaşmaz Ören, F. (2020). 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin çevresel vatandaşlık ve ekolojik ayak izi kavramlarına ilişkin düşünceleri: kelime ilişkilendirme örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal of Education Faculty)*, 17(1), 603-642. DOI: 10.33711/yyuefd.694524
- Derman, A., Eilks, I. (2016). Using a word association test for the assessment of high school students' cognitive structures on dissolution. *Chemistry Education Research and Practice*, 17, 902-913. DOI: 10.1039/c6rp00084c
- Dinç, E., Üztemur, S.; Sezer, A.; İnel, Y. (2018). Ortaokul öğrencilerinin demokratik değerlere ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla incelenmesi, 2. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Sempozyumu, Çanakkale*.
- Ehsan, H. B., Zarghan, Shahin M., Atari, M. (2015). Aesthetic judgment style: conceptualization and scale development. *International Journal of Arts*, 5(2), 33-39. DOI: 10.5923/j.arts.20150502.01
- Er Tuna, Y. (2018). Tarih ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Atatürk ilkelerine ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi aracılığı ile belirlenmesi. *Turkish History Education Journal*, 7(1), 43-68.
- Hesslinger, V. M., Carbon, C.-C., Hecht, H. (2017). Social factors in aesthetics: social conformity pressure and a sense of being watched affect aesthetic judgments. *i-Perception*, 1-16, DOI: 10.1177/2041669517736322
- Hovardas, T., Korfiatis, K.J. (2006). Word associations as a tool for assessing conceptual change in science education. *Learning And Instruction*, 16, 416-432.

- Işıklı, M., Taşdere, A.; Göz, N.L. (2011). Kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla öğretmen adaylarının Atatürk ilkelerine yönelik bilişsel yapılarının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 50-72.
- Karatekin, K., Elvan, Ö. (2016). 8. Sınıf öğrencilerinin demokrasi kavramına ilişkin bilişsel yapıları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(USBES Özel Sayı II), 1405-1431.
- Karip, F. (2019). Görsel sanatlar öğretmen adaylarının estetik kavramına yönelik bilişsel yapıları. *İdil Dergisi*, 61, 1159-1167. DOI: 10.7816/idil-08-61-09
- Kieran, M. (1997). Aesthetic value: Beauty, ugliness and incoherence. *Published: Online by Cambridge University Press: 72(281)*, 383-399, DOI:10.1017/s0031819100057077
- Kim, J. (2009). *John Dewey's concept of aesthetic experience benefits and application for moral education*. A Dissertation Submitted to the Faculty of Purdue University, Doctor of Philosophy, West Lafayette, Indiana.
- Korkmaz, B. (2013). *Resim sanatında estetik değer*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Kostova, Z., Radoynovska, B. (2010). Students' learning using word association test and concept maps. *Bulgarian Journal of Science and Education Policy (BJSEP)*, 4(1), 209-231.
- Kurt, H., Ekici, G., Aktaş, M., Aksu, Ö. (2013). Determining biology student teachers' cognitive structure on the concept of "diffusion" through the free word-association test and the drawing-writing technique. *International Education Studies*, 6(9), 187-206, DOI:10.5539/ies.v6n9p187
- Leder, H., Nadal, M. (2014). Ten years of a model of aesthetic appreciation and aesthetic judgments: The aesthetic episode – Developments and challenges in empirical aesthetics. *British Journal of Psychology*, 105, 443–464, DOI:10.1111/bjop.12084
- Leder, H., Belke, B., Oeberst, A., Augustin, D. (2004). A model of aesthetic appreciation and aesthetic judgments. *British Journal of Psychology*, 95, 489–508. DOI: 10.1348/0007126042369811
- Lo'pez-Sintas, J., García-A'lvarez, E., Pe'rez-Rubiales, E. (2012). The unforgettable aesthetic experience: the relationship between the originality of artworks and local culture. *Poetics* 40(4), 337–358. DOI: 10.1016/j.poetic.2012.05.003
- Mahgoub, Y. M., Aldbesi, S. O. (2016). The contribution of art education in enhancing of the aesthetic values for student of higher education. *Journal of Education and Human Development*, 5(1), 270-275. DOI: 10.15640/jehd.v5n1a28
- Merriam, S. B. (2015). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (Turan, S.: Çeviri Ed.). Ankara: Nobel Yayın.
- Milne, I. (2010). A sense of wonder, arising from aesthetic experiences, should be the starting point for inquiry in primary science. *Science Education International*, 21(2), 102-115.
- Özatlı, N. S., Bahar, M. (2010). Öğrencilerin boşaltım sistemi konusundaki bilişsel yapılarının yeni teknikler ile ortaya konması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 10(2).
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Bütün, M., Demir, S. B.: Çeviri Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Prinz, J. (2007). Emotion and aesthetic value. *American Philosophical Association Pacific Meeting*, 1-14. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780199691517.003.0006
- Ross, T. P., Calhoun, E., Cox, T., Wenner, C., Kono, W., Pleasant, M. (2007). The reliability and validity of qualitative scores for the controlled oral word association test, *Archives of Clinical Neuropsychology* 22, 475–488. DOI: 10.1016/j.acn.2007.01.026
- Russell, P. A. (2003). Effort after meaning and the hedonic value of paintings. *British Journal of Psychology*, 94, 99–110. DOI: 10.1348/000712603762842138

- Shelley, J. (2018). The default theory of aesthetic value. *The British Journal of Aesthetics*, 59(1), 1-12, DOI: 10.1093/aesthj/ayy044
- Stewart, S. (2016). Evaluative judgments: Ethics, aesthetics and 'bad taste'. *The Sociological Review*, 65(1), 37-51. DOI: 10.1111/1467-954X.12360
- Tokcan, H. (2017). Determining the Turkish world perceptions of candidate social studies teachers through word association test. *Universal Journal of Educational Research*, 5(8), 1386-1395, DOI: 10.13189/ujer.2017.050812
- Tunalı, İ. (2011). *Estetik beğeni, çağdaş sanat felsefesi üstüne*. (2. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ürek, H., Dolu, G. (2019). A case study utilizing the cognitive structures of exceptionally talented students regarding chemical change via word association. *Gifted Education International*, 20(10), 1-21, DOI: 10.1177/0261429419888895
- Yücel, E., Özkan, M. (2015). Determination of secondary school students' cognitive structure, and misconception in ecological concepts through word association test. *Educational Research and Reviews*, 10(5), 660-674. DOI: 10.5897/ERR2014.2022
- Zemach, E. M. (1991). Midwest studies in philosophy, XVI, real beauty. *Philosophy And The Arts*, 16, 249 -265, DOI:10.1111/j.1475-4975.1991.Tb00242.X
- Wilson, B. (1972). The relationship between years of art training and the use of aesthetic judgmental criteria among high school students. *Studies in Art Education*, 13(2), 34-43. DOI: 10.2307/1319464

Extended Summary

1. Introduction

Aesthetics, value, experience, pleasure, appreciation and judgment are artistic concepts that affect each other during the process of creation. Therefore, it would be necessary to focus on the artwork and the communicative dimension of the viewers.

Artistic experience refers to having a feeling as a result of the pure relationship of the viewer with the artwork. When communication with the object leads to a certain pleasure during the experiencing process, this emotion creates appreciation. Aesthetic value is determined through the interest level of the viewer based on attributing a meaning to the artwork and analyzing it based on his/her own experiences. This value leads to a decision on whether the object is beautiful or not, which refers to the artistic judgment.

It is important to analyze the cognitive structures of preservice Visual Arts teachers regarding these concepts and determine their misconceptions. This study aims to determine the cognitive structures of preservice visual arts teachers regarding the concepts of aesthetics, value, experience, pleasure, appreciation and judgment through the word association test. Accordingly, the following sub-problems are listed:

1. What are the cognitive structures of the visual arts teachers candidate regarding the concepts of aesthetics, value, experience, pleasure, appreciation and judgment?
2. Which of the concepts of aesthetic, value, experience, pleasure, taste, and judgment are associated with each other in the cognitive structures of visual arts teachers candidate?

2. Method

This study is a survey model designed among descriptive research models. The research of study group is selected by using the criterion-sampling strategy, which is one of the purposive sampling strategies. The sample consists of 68 teachers of candidate enrolled in the 3rd and 4th years of Department of Art Education at a higher education institution. Data are collected using the independent Word Association Test (WAT). Data collection tool consists of two parts. The first part includes information on the genders and grade levels of the participants. In the second part, each key concept is written on a separate page 10 times vertically; the remaining part is left blank and there is a section for the "statements" regarding these concepts. The key concepts used in the study are "aesthetics", "pleasure", "value", "experience", "appreciation" and "judgment". Analysis of the data is performed through descriptive analysis method by using the amount of words, semantic relation technique and frequency of the relationship between the key concepts.

3. Findings, Discussion and Results

The most frequently associated word with the concept of aesthetics is "beautiful"; the least associated word is "harmony". Zemach (1991) concluded that individuals could define "aesthetics" using other aesthetics terms such as "gaudy", "disturbing", "flamboyant" and 'tasteless'. The most frequently associated word with the concept of appreciation is "beautiful"; the least associated word is "happiness". The most frequently associated word with the concept of pleasure is "emotion"; the least associated words are "feeling" and "painting". The misconception stems from the fact that pleasure refers to the feelings experienced solely through the sense organs in daily life. Therefore, the word "painting" is associated less frequently. The most frequently associated word with the concept of value is "love"; the least associated words are "aesthetics" and "human being". Stewart (2016) concluded that a multi-layered understanding could be obtained about the things people valued and how they valued them by differentiating the aesthetic and ethical dimensions of evaluation judgment. The most frequently associated word with the concept of experience is "practice"; the least associated word is "trying". Hence, it is concluded that students do not know that examining, seeing or listening to an artwork is an

artistic experience. Lopez-Sintas, Garcia-A lvarez, Perez-Rubiales (2012) emphasized that examining artworks in the museums enabled students to recognize that they were having artistic experiences. The most frequently associated word with the concept of judgment is "criticism"; the least associated word is "aesthetics". Wilson (1972) found that students were not able to use correct expressions according to the aesthetic judgment criteria.

The concept of aesthetics is related to the key concept of pleasure (f=37) at the breakpoint range of 39-30. The concept of appreciation is related to the key concept of pleasure (f=27) at the breakpoint range of 29-20. The concept of appreciation is related to the concept of aesthetics (f=27) at the same breakpoint range. The concept of pleasure is related to the concept of aesthetics (f=10) at the breakpoint range of 19-10; the concept of value is related to the concept of aesthetics (f=10); and, the concept of judgment is related to the concept of aesthetics (f=10). At the same breakpoint range, the concept of aesthetics is related to the concept of appreciation (f=11). There is no relationship between the concept of experience and the other five key concepts.

Etik Beyannameesi

Bu makalede "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında belirtilen bütün kurallara uyduğumu, "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirini gerçekleştirmediğimi, hiçbir çıkar çatışmasının olmadığını ve oluşabilecek her türlü etik ihlalinde sorumluluğun makale yazarına ait olduğunu beyan ederim.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Etik kurul adı: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Etik kurul karar tarihi: 03.04.2020

Etik kurul belgesi sayı numarası: 2020/20

Araştırma makalesi: Özalp, H. K. (2020). Görsel sanatlar öğretmen adaylarının estetik alanına ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi ile incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 515-534.